

Рецензії

РЕЦЕНЗІЯ
НА ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ І МАТЕРІАЛІВ
“РЕЛІГІЙНА БЕЗПЕКА/НЕБЕЗПЕКА УКРАЇНИ”
(Київ: УАР, 2019)

REVIEW OF THE COLLECTION OF SCIENTIFIC WORKS AND
MATERIALS “RELIGIOUS SECURITY / DANGER OF UKRAINE”
(Kyiv: UARR, 2019)

Ця наукова праця, як зауважує її редактор – професор А.Колодний, “є збіркою статей і матеріалів, написаних з різним цільовим призначенням науковцями не лише відділенського колективу” (колективу Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України) [Релігійна безпека/небезпека 2019: 11], а тому її не слід сприймати як цільну колективну монографію. В сукупності наявних у ній статей і матеріалів вона присвячена розкриттю вкрай важливих і повсякчас актуальних для нашої Української держави, українського суспільства тем – ролі релігійних чинників в контексті національної безпеки України – з одного боку, висвітленню наявних та означенню можливих небезпек, які несуть в собі для України під виглядом релігійного світогляду окремі релігійні інституції, а з іншого боку, засвідчує ті, що працюють на утвердження Української державності, розвою української нації.

“...Релігійна безпека України – це не тільки наявність тих конфесійних спільнот, які обстоюють її суверенність, – наголошує А.Колодний, – це не тільки позбавлення права на діяльність тих, які виявляють своє прислужництво ворогам України, а їх керівників притягнення за це до криміналу й направлення у в’язниці. Це водночас і наявність активної діяльності вірян цих конфесій в обстоюванні Української України, це позбавлення їх малоукраїнської чи хохляцької свідомості, сприйняття москальства як найпершої ворожості українству” [Релігійна безпека/небезпека 2019: 11].

Принагідно слід зазначити, що загалом тема релігійної безпеки України для Відділення релігієзнавства далеко не дослідницька цілина. Доводять це і висновки опрацьованих планових тем, виконані науковцями Відділення, і численні аналітичні й експертні матеріали, доповідні записки, в яких у той чи інший спосіб фіксуються проблемні вузли на релігійній мапі України, на які слід першочергово звертати увагу владі, правоохоронним органам і нехтування, ігнорування яких може з часом призвести – якщо ще не призвело! – до серйозних проблем безпекового характеру.

Один приклад. Ще задовго до анексії Росією нашого Криму, до російської збройної агресії на Донбас представники Відділення релігієзнавства у своїх матеріалах, спрямованих на ім’я Президента, до Кабінету міністрів, Верховної Ради, до МВС, СБУ, в низці колективних монографій, наукових статей, ряді виступів на конференціях різного рангу, публікаціях та інтерв’ю у ЗМІ неодноразово попереджали про можливі для України загрози з боку Росії аж до реалізації нею плану військового втручання на нашу територію, прагнули привертати окрему увагу до тих релі-

гійних організацій, і в першу чергу до “Української Православної Церкви” Московського Патріархату, які під виглядом релігійного просвітництва, через власну друковану продукцію готували серед своїх вірян (і не тільки) антиукраїнський ментальний ґрунт, який би уможлилював реалізацію розробленого в Кремлі плану зі знищення України, перетворюючи відтак свої конфесії на форпости зросійщення України, інструментарій із перетворення українців на “один народ” з росіянами, а України – на російську провінцію.

Науковці Відділення релігієзнавства неодноразово наголошували, що хресні ходи Україною московсько-православних під російськими імперськими прапорами, з іконами Сталіна й останнього російського царя Миколи II, вільне поширення в УПЦ МП антиукраїнської періодики, антиукраїнської “духовної” літератури, антиукраїнських буклетів й агіток ще задовго до 2014 року вже слід було сприймати в якості провісників і водночас елементів гібридної російсько-української війни, як активізацію російської агресії проти України.

Та що там говорити, коли і серед нашого брата-релігієзнавця ще можна знайти таких, хто сприймає ці, зокрема викладені у рецензованій нами науковій збірці безпекові застороги, як щось “надумане”, а тому й, мовляв, не варте уваги наукової спільноти. Приміром публікації науковців Відділення релігієзнавства, які були присвячені російському імперсько-православному проекту під назвою “Русский мир”, означенню тих можливих загроз, які несе в собі він для України, часто клеймились (причому навіть на рівні деяких представників Президії НАНУ), як “надто упереджені”, “надмірно заполітизовані”; що краще взагалі обходити подібні теми, аргументуючи це тим, що науко-

вещь, мовляв, мусить бути поза політикою; що теми “Русского мира”, російського політичного православ'я начебто “не вписуються” в пріоритети української академічної науки.

В остаточному рахунку ті зі співробітників Відділення релігієзнавства, хто розкривав у своїх публікаціях загрози національній безпеці, які криє в собі релігійна сфера, систематично вказував на них, виявилися таки правими: євразійський світогляд, який сповідують в Україні окремі протестантські конфесії, ідеологія “Русского мира” як православно-політичний “маніфест” Російського православ'я в Україні, проросійська, чи радше неорадянська, свідомість більшості вірян неохристиянських конфесій, панславистський (розумій – проросійський) світогляд окремих неоязичницьких організацій, космополітизм прихильників східних релігійних течій виступали (і продовжують виступати ще) детонаторами процесів, за якими стоїть риторика, в той чи інший спосіб спрямована винятково на одне – руйнацію України.

У цьому сенсі збірник наукових праць і матеріалів “Релігійна безпека/небезпека України” за редакцією професора А.Колодного є черговим надто потужним кроком наукового колективу Відділення релігієзнавства на шляху осмислення релігійних процесів в Україні в контексті саме національної безпеки України з метою проставлення для українського суспільства на релігійній мапі України “червоних ліній”, перехід за які для тієї чи іншої конфесії неприпустимий, оскільки в протилежному вона ризикує перетворитись з релігійної організації на релігійно-політичний рух антиукраїнського спрямування.

Як слушно зауважує у вступному слові до збірки “Релігійна безпека/небезпека України” професор А.Колод-

ний, “релігійно-небезпечними для України нині є ті конфесійні спільноти, які не бачать нині загарбницьку політику Росії. Для них події на Сході – внутрішня громадянська війна. Вони закликають до перемовин із сепаратистами на їх умовах з метою досягнення якогось абстрактного миру. Цим самим Україна прирівнюється до завойовника – московського фашиста. Для цих конфесій не є святиною українські традиції, українська духовність, українська мова. Через чужомовність богослужбової практики такі конфесії формують у своїх вірян байдужість до історичної долі країни, її національного майбуття” [Релігійна безпека/небезпека 2019: 10].

Наукову працю “Релігійна безпека/небезпека України” складають п’ять розділів – “Релігійна безпека України: зміст і кончі потреби”, “Православ’я в безпековій сфері України”, “Конфесійний контекст сфери безпеки України”, “Релігійне життя України в його проблемах і можливих шляхах вирішення”, “Шляхи і засоби протидії релігійній небезпеці України”. Авторський колектив із 24 науковців у своїх текстах яскраво доводить, що сучасне академічне релігієзнавство не є, так би мовити, “наукою-в-собі”, воно не є “загнаним в глухий кут від практичної релігійної дійсності” [Релігійна безпека/небезпека 2019: 298], а насправду акцентує свою увагу на нагальних, актуальних проблемах релігійного сьогодення в контексті українського державобудівництва.

Чи не головним висновком збірки є заувага про неналежне реагування влади України на антиукраїнську діяльність окремих релігійних спільнот, яка (влада), ховаючись за конституційний принцип відокремлення Церкви від держави, часто залишає поза увагою релігійну складову українського сьогодення, в такий спосіб даючи неабиякі

преференції споконвічному ворогу українства – Московії – використовувати релігійний простір України для ведення гібридної війни проти неї.

На прикладі збірки “Релігійна безпека/небезпека України” Відділення релігієзнавства Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України оприлюднює свій черговий посил українському суспільству щодо проблем релігійної безпеки, засвідчуючи водночас, що українські академічні релігієзнавці “завжди відкриті, щоб допомагати у вирішенні складних питань державно-церковних і міжконфесійних відносин, виходячи з інтересів, стратегічних і практичних, України” [Релігійна безпека/небезпека 2019: 307].

Наукова праця “Релігійна безпека/небезпека України” аргументовано доводить, що держава постійно мусить бути уважною і до різного роду нових релігійних рухів, і водночас до тих ідей, тих віровчень, які обстоює та чи інша традиційна конфесія, мусить регулювати ті ситуації, реагувати на ті випадки, якщо якісь заходи чи проповіді є прямо неконституційними – є антиукраїнськими за змістом, за своєю суттю. Обстоювання “нейтральних”, універсалістських, євразійських, панславистських чи російсько-православних поглядів щодо держави і нації в межах релігійних систем (та й не тільки) означає, по суті, обстоювання антиукраїнської позиції, а це – злочин.

Допоки віруючі тієї чи іншої конфесії будуть дотримуватись позиції нехтування українською етнонаціональною сферою, зневажати національно-релігійні традиції, загалом традиційну сферу духовного буття українців, ці спільноти не будуть українськими. Орієнтація на Україну, на українськість, зрештою – на український народ, повернення ідеологічного, світоглядного вектору із-

за меж України в Україну — ось той і ключ, і механізм, який перетворює будь-яку чужинську релігію на українську за змістом.

Павло Павленко,
доктор філософських наук,
провідний науковий співробітник
Відділення релігієзнавства Інституту філософії
імені Г.С. Сковороди НАН України